

ĐÁNH GIÁ TIỀM NĂNG VÀ ĐỊNH HƯỚNG KHAI THÁC CÁC GIÁ TRỊ CẢNH QUAN VÙNG ĐỒI NÚI CHO PHÁT TRIỂN DU LỊCH NGHỈ DƯỠNG Ở PHÚ YÊN

Nguyễn Thị Ngạn*

Tóm tắt

Cảnh quan vùng đồi núi Phú Yên có nhiều khu vực thích hợp cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng, nhưng để xác định cụ thể những khu vực cảnh quan nào có giá trị và có mức độ phù hợp ra sao thì cần phải có những đánh giá khoa học. Bài viết trình bày về đặc điểm cảnh quan vùng đồi núi Phú Yên, các tiêu chí để xác định cảnh quan phù hợp với du lịch nghỉ dưỡng, đánh giá sơ bộ mức độ phù hợp của cảnh quan với loại hình du lịch nghỉ dưỡng và đưa ra các ý kiến về khai thác giá trị cảnh quan vùng đồi núi để phục vụ phát triển ngành du lịch tỉnh nhà.

Từ khóa: Cảnh quan vùng đồi núi Phú Yên, đánh giá, du lịch nghỉ dưỡng

1. Đặt vấn đề

Phú Yên là địa phương có địa hình đồi núi chiếm đa số. Phía Tây là vùng đồi núi trung bình và núi thấp, phía Đông xen kẽ với dải đồng bằng ven biển là các dạng địa hình đồi, núi sót và nhiều dải núi từ phía Tây ăn sát ra biển. Trên các khu vực địa hình đồi núi này có nhiều dạng cảnh quan đẹp đặc trưng của miền núi, thích hợp với sự phát triển loại hình du lịch nghỉ dưỡng.

Sự phát triển của ngành du lịch ở Phú Yên hiện nay nói chung và du lịch nghỉ dưỡng nói riêng đã có nhiều chuyển biến so với thời gian trước đây, đã có thêm các sản phẩm du lịch để đáp ứng nhu cầu của du khách, các hoạt động du lịch sôi động hơn, chính quyền địa phương cũng quan tâm nhiều hơn đến sự phát triển của ngành công nghiệp không khói này. Tuy nhiên, Phú Yên vẫn chưa thực sự “đánh thức” được ngành kinh tế quan trọng này, chưa khai thác hết các tiềm năng để đưa du lịch trở thành một trong những ngành kinh tế mũi nhọn của địa phương. Đánh giá tiềm năng du lịch sẽ thấy được các lợi thế cho phát

triển du lịch, để đưa ra định hướng khai thác lãnh thổ hợp lý và là chìa khóa để mở cánh cửa ngành kinh tế du lịch của Phú Yên.

Đánh giá tiềm năng các giá trị cảnh quan vùng đồi núi cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng sẽ cho thấy các cảnh quan nào ở địa phương nào sẽ phù hợp với du lịch nghỉ dưỡng, sẽ xác định được mức độ phù hợp của cảnh quan đối với loại hình du lịch nghỉ dưỡng. Đây sẽ là một cơ sở quan trọng để đưa ra định hướng phát triển loại hình du lịch này.

2. Đánh giá tiềm năng các giá trị cảnh quan vùng đồi núi cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng

2.1. Cơ sở để xác định các chỉ tiêu đánh giá

a. Dựa vào mục đích của du lịch nghỉ dưỡng

Theo Phạm Trung Lương (2004): Du lịch nghỉ dưỡng là loại hình du lịch phục vụ khách du lịch có nhu cầu nghỉ ngơi, nhằm nhanh chóng phục hồi sức khỏe. Du lịch nghỉ dưỡng thường được hình thành và phát triển ở những nơi có khí hậu phù hợp, có cảnh quan trong lành, yên tĩnh. Hoạt động này thích hợp với những nơi như bãi biển, nguồn nước khoáng, các vùng ven hồ

* ThS, Trường Đại học Phú Yên

có rừng cây, vùng núi... để nghỉ ngơi, tĩnh dưỡng hoặc kết hợp với chữa bệnh.

Mục đích của du lịch nghỉ dưỡng là nghỉ ngơi, tái sản xuất sức lao động, bảo vệ và chăm sóc sức khỏe. Các hoạt động đặc trưng chủ yếu của du lịch nghỉ dưỡng bao gồm: Nghỉ ngơi ở những nơi có khí hậu mát mẻ, cảnh quan đẹp; thể thao nhẹ (bóng chuyền, bóng rổ, bơi lội...); vui chơi giải trí (đánh cờ, cắm trại, câu cá...); tự quan sát và cảm nhận các giá trị cảnh quan tự nhiên, văn hóa, xã hội của cộng đồng nơi nghỉ dưỡng; lưu trú.

b. Dựa vào nguyên tắc lựa chọn chỉ tiêu cho đánh giá cảnh quan cho một mục đích cụ thể

Nguyên tắc lựa chọn như sau:

- Các chỉ tiêu lựa chọn phải phản ánh được mối quan hệ giữa chúng đối với chủ thể đánh giá.

- Ưu tiên cho lựa chọn các chỉ tiêu có sự phân hóa trong không gian.

2.2. Các chỉ tiêu để xác định cảnh quan

phù hợp với du lịch nghỉ dưỡng

Dựa trên nguyên tắc lựa chọn chỉ tiêu cho đánh giá, cũng như mục đích của du lịch nghỉ dưỡng và đặc điểm cảnh quan của địa phương, các chỉ tiêu được lựa chọn để đánh giá như sau:

a. Du lịch nghỉ dưỡng gắn kết chặt chẽ với điều kiện khí hậu, cảnh quan môi trường. Bài viết không đề cập đến yếu tố khí hậu trong đánh giá, thì cảnh quan được xác định là thích hợp với phát triển du lịch nghỉ dưỡng là địa điểm có phong cảnh đẹp; là những nơi có địa hình thấp, thoải, thích hợp cho xây dựng các công trình nghỉ dưỡng, ngắm cảnh; có hồ nước lớn, mặt nước rộng, thoáng để tổ chức các hoạt động nghỉ dưỡng tích cực như câu cá, bơi thuyền, tắm... Những khu vực này được đánh giá rất thuận lợi cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng.

Tiêu chí này được phân cấp đánh giá như sau:

Tiêu chí	Điểm thành phần	Tổng điểm
Cảnh quan đẹp	1	3
Địa hình thấp, thoải, thích hợp cho xây dựng các công trình nghỉ dưỡng, ngắm cảnh	1	
Có hồ nước lớn, mặt nước rộng, thoáng để tổ chức các hoạt động nghỉ dưỡng tích cực như câu cá, bơi thuyền, tắm	1	

b. Các điểm nước khoáng có mặt trên vùng cảnh quan sẽ có ý nghĩa rất lớn đối với du lịch nghỉ dưỡng. Bởi vì lượng khoáng chất trong nguồn nước, nhiệt độ nước, hơi nước cũng như các loại bùn khoáng có tác dụng rất lớn đối với việc chữa trị các loại bệnh khác nhau. Hoặc các điểm nước khoáng có nhiệt độ cao còn tạo

được cảm giác thú vị cho du khách khi làm chín một số thức ăn bằng nguồn nước nóng tự nhiên sẽ góp phần không nhỏ vào cải thiện tinh thần cho khách du lịch. Những khu vực này được đánh giá thuận lợi cho du lịch nghỉ dưỡng. Các tiêu chí được xác định như sau:

Tiêu chí	Điểm thành phần	Tổng điểm
Điểm nước khoáng nóng, có thể sử dụng để tắm, sinh hoạt	1	2
Điểm nước khoáng nóng, có thể sử dụng để chữa bệnh	1	
Điểm nước khoáng bị ô nhiễm	0	0

c. Các khu vực cảnh quan núi cao, đèo dốc, thác nước được đánh giá không thuận lợi cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng. Các khu vực này không được lựa chọn cho đánh giá.

** Trọng số của các tiêu chí đánh giá:*

Các giá trị cảnh quan ở mục a. rất quan trọng cho du lịch nghỉ dưỡng, được xác định trọng số 2 trong thang điểm đánh giá.

Các giá trị cảnh quan ở mục b. quan trọng cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng, được xác định trọng số 1.

2.3. Đặc điểm các cảnh quan vùng đồi núi Phú Yên có giá trị cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng

Vùng đồi núi Phú Yên có nhiều vùng cảnh quan đẹp, thích hợp cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng. Các khu vực có thắng cảnh đẹp được lựa chọn để đánh giá cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng đó là: cao nguyên Vân Hòa, suối khoáng Trà Ô, suối khoáng Triêm Đức, hồ thủy điện Sông Hinh, hồ trung tâm thị trấn Hai Riêng, hồ thủy điện sông Ba Hạ, Đồi Thơm. Đặc điểm các điểm thắng cảnh này như sau:

+ Cao nguyên Vân Hòa nằm ở độ cao khoảng 400m so với mực nước biển nên khí hậu ở đây mát mẻ so với các khu vực khác trong tỉnh. Nhiệt độ trung bình mùa hè là 27,4° và mùa đông là 24,7°C, buổi chiều tối và sáng sớm sương mù giăng ngập lối đi, cảnh vật ẩn hiện rất huyền ảo. Cao nguyên có diện tích 286,89km², nằm trên địa bàn các xã Sơn Xuân, Sơn Long, Sơn Định của huyện Sơn Hòa. Đây thuộc kiểu địa hình cao nguyên bazan nên bề mặt

tương đối mềm mại, bằng phẳng. Trên nền đất đỏ bazan được phủ một lớp cỏ xanh rì, xung quanh được bao bọc bởi đồi núi thấp, đỉnh tròn mềm mại với bạt ngàn cây rừng. Một màu xanh trải rộng mang lại cảm giác mát mẻ và yên bình. Trên địa bàn xã Sơn Long của cao nguyên có một hồ nước được tạo thành từ con suối nhỏ, nước trong xanh, là địa điểm lý tưởng để câu cá hay ngắm cảnh. Ở cao nguyên còn có một số địa điểm như nhà thờ Bác Hồ, Hội trường Mùa Xuân, căn cứ địa cách mạng Sơn Xuân – Sơn Long – Sơn Định là những nơi để tham quan khi đến nơi này. Cây ăn quả ở đây nổi tiếng ngon như bơ, chuối, thơm và mít.

+ Suối nước nóng Trà Ô nằm dưới chân một ngọn đồi thuộc xã Xuân Lãnh, huyện Đồng Xuân. Nhiệt độ nước khoáng 50 - 60°C, nước trong đục tùy theo mùa, đôi khi có mùi hơi khó chịu. Nguồn nước khoáng nóng được chảy ra từ gành đá granit chạy qua bể lọc do người Pháp xây dựng, có thể dùng để tắm. Hiện nay, nơi này chỉ có các hoạt động du lịch đơn lẻ tự túc chứ chưa đầu tư khai thác cho hoạt động du lịch.

+ Khu vực suối nước nóng Triêm Đức thuộc thôn Triêm Đức, xã Xuân Quang 2, huyện Đồng Xuân. Nguồn nước ở đây được chảy qua các khối đá granit nên nước trong, không mùi. Nước chảy quanh năm từ các khe đá rồi đổ vào hồ nhỏ như một lòng chảo, tràn ra thành dòng nhỏ, sau đó đổ vào sông Cái. Nước suối giàu các chất khoáng, có thể dùng để chữa bệnh, uống... Nơi này cũng chưa khai thác cho hoạt động du lịch.

+ Hồ thủy điện Sông Hinh nằm trên địa

bàn xã Đức Bình Đông và Sông Hinh, huyện Sông Hinh. Hồ có diện tích mặt nước là 4100ha, nước mênh mông, trong xanh, trong hồ có rất nhiều cá và các loại thủy sản khác. Trên hồ có một vài đảo nhỏ do các đỉnh núi nhô cao lên trên mặt nước, xung quanh có thảm thực vật bao phủ với hệ thực vật phong phú, ven hồ có một số bãi tắm thiên nhiên, khí hậu ở đây trong lành, mát mẻ quanh năm.

+ Hồ trung tâm thị trấn Hai Riêng nằm ngay trung tâm thị trấn, một bên là buôn Lê Diêm được mệnh danh là làng “du lịch” của nơi này, một bên là thị trấn Hai Riêng, hiện đã có cầu bê tông kiên cố bắc ngang qua hồ. Diện tích mặt nước hồ là 17ha, quanh hồ có thảm thực vật bao bọc, khí hậu trong lành, mát mẻ quanh năm.

+ Hồ thủy điện sông Ba Hạ nằm tiếp giáp giữa địa bàn của huyện Sơn Hòa và huyện Sông Hinh. Hồ có diện tích mặt nước khoảng 3134ha, có các công trình đập ngăn nước, đập xả lũ. Khí hậu trong lành,

mát mẻ quanh năm.

+ Núi Thơm hay còn gọi là Đồi Thơm, thuộc xã An Phú, thành phố Tuy Hòa, Phú Yên, diện tích 45,15ha. Đây là một quả đồi nằm sát Quốc lộ 1A, có cảnh quan thiên nhiên đẹp và vị trí thuận lợi. Sườn đồi thoải có thể đi bộ hay đi xe máy lên đỉnh quả đồi để tận hưởng không khí trong lành và ngắm phong cảnh biển – núi xung quanh. Hệ thực vật chủ yếu là cây bụi và thảm cỏ, có cả thực vật tự nhiên và thực vật trồng, có chim muông và thú hoang dã. Nơi đây đã được khai thác phục vụ du lịch với các dịch vụ như nhà hội nghị, nhà hàng, khách sạn, biệt thự, xe điện...

2.4. Đánh giá giá trị cảnh quan vùng đồi núi Phú Yên cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng

Tiến hành phân tích, so sánh các giá trị của cảnh quan với các tiêu chí phân cấp cho đánh giá cảnh quan, nội dung và kết quả đánh giá thể hiện ở bảng sau:

Các khu vực cảnh quan có thắng cảnh đẹp	Địa điểm	Các giá trị cảnh quan	Điểm đánh giá	Trọng số	Tổng điểm
Cao nguyên Vân Hòa	Nằm trên địa bàn các xã Sơn Xuân, Sơn Long, Sơn Định của huyện Sơn Hòa	- Địa hình cao nguyên bazan có bề mặt tương đối mềm mại, bằng phẳng. - Cảnh quan đẹp: trên nền đất đỏ bazan được phủ một lớp cỏ xanh, xung quanh được bao bọc bởi đồi núi thấp, đỉnh tròn mềm mại với bạt ngàn cây rừng. - - Có hồ nước được tạo thành từ con suối nhỏ, nước trong xanh, là địa điểm lý tưởng để câu cá.	1 1 1	2 2 2	6
Suối nước nóng Trà Ô	Xã Xuân Lãnh, huyện Đồng Xuân	Nhiệt độ nước khoảng 57°C Nước đục, có mùi	0	1	0
Suối nước nóng Triêm Đức	Thôn Triêm Đức, xã Xuân Quang 2, huyện Đồng Xuân	- Nhiệt độ nước: 70°C; Nước trong, không mùi có thể dùng để tắm, sinh hoạt. - Nước suối giàu các chất khoáng, có thể dùng để chữa bệnh.	1 1	1 1	2

Hồ thủy điện Sông Hình	Thuộc 02 xã Đức Bình Đông và Sông Hình, huyện Sông Hình	- Diện tích mặt nước: 4100ha, có thể bơi thuyền, câu cá - Cảnh quan đẹp, có thảm thực vật bao quanh hồ phong phú, có đảo trên hồ, có các bãi tắm ven hồ, ven một số đảo	1 1	2 2	4
Hồ trung tâm T.T Hai Riêng	Thị trấn Hai Riêng, H. Sông Hình	Diện tích mặt nước: 17ha, có thể bơi thuyền, câu cá	1	2	2
Hồ thủy điện Sông Ba Hạ	Huyện Sơn Hòa, huyện Sông Hình	- Diện tích mặt nước: 3134ha, có thể bơi thuyền, câu cá - Cảnh quan đẹp, có các bãi tắm ven hồ, ven một số đảo	1 1	2 2	4
Núi Thơm (Đồi thơm)	An Phú, TP Tuy Hoà	- Địa hình đồi thấp, thoải, diện tích 45,15ha, thích hợp xây dựng các công trình nghỉ dưỡng, ngắm cảnh. - Cảnh quan đẹp: là khu vực đồi núi nằm sát Quốc lộ 1A, gần biển, có cảnh quan đẹp và vị trí thuận lợi.	1 1	2 2	4

Như vậy, theo kết quả đánh giá giá trị của các khu vực cảnh quan ở trên, chúng ta thấy mức độ thuận lợi cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng như sau: cao nguyên Vân Hòa (đạt 6 điểm) – rất thuận lợi; thứ hai là khu vực hồ thủy điện Sông Hình, hồ thủy điện sông Ba Hạ, Đồi Thơm (đạt 4 điểm) – thuận lợi; thứ ba là khu vực hồ trung tâm TT. Hai Riêng, suối nước nóng Triêm Đức (đạt 2 điểm) – ít thuận lợi; thứ tư là suối nước nóng Trà Ô (0 điểm) – không thuận lợi.

3. Định hướng khai thác các giá trị cảnh quan vùng đồi núi Phú Yên cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng

Đánh giá giá trị cảnh các thắng cảnh trên các khu vực cảnh quan sẽ là một cơ sở để đưa ra định hướng khai thác hợp lý lãnh thổ phục vụ phát triển du lịch nghỉ dưỡng của địa phương. Tuy nhiên, để có được một đề xuất cho việc khai thác hợp lý lãnh thổ chúng ta cần xem xét nhiều khía cạnh khác nhau. Đối với du lịch nghỉ dưỡng, giá trị của cảnh quan là một tiêu chí quan trọng, nhưng bên cạnh đó chúng ta cần xem xét

đến yếu tố khí hậu, vị trí địa lý gần hay xa biển, mức độ thuận lợi của giao thông, sự trong lành của môi trường, quy hoạch phát triển du lịch của địa phương,...

Đối với các khu vực cảnh quan được lựa chọn để đánh giá ở trên, chúng ta thấy khu vực cao nguyên Vân Hòa là thích hợp nhất cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng, sau đó đến các khu vực hồ thủy điện Sông Hình, hồ thủy điện sông Ba Hạ, Đồi Thơm.

Hiện nay, trong các khu vực cảnh quan này chỉ có Đồi Thơm là đã khai thác cho hoạt động du lịch nhờ vị trí thuận lợi, nhưng cần mở rộng không gian du lịch về phía biển để phục vụ tốt hơn nhu cầu nghỉ dưỡng của du khách.

Khu vực cao nguyên Vân Hòa cần được ưu tiên đầu tư cho du lịch trong thời gian sớm nhất. Ở đây, ngoài các giá trị cảnh quan nêu trên thì còn có khí hậu mát mẻ, không khí trong lành, giao thông thuận lợi, nhiều sản vật đặc trưng của địa phương nên được đánh giá rất thuận lợi để xây dựng một khu du lịch nghỉ dưỡng tiêu biểu của Phú Yên với các dịch vụ du lịch như các

biệt thự mini, nhà hàng, khu thể thao mini, hồ bơi, cải tạo quang cảnh, trồng thêm một số loại cây cảnh, hoa... tạo không gian du lịch. Trong thời gian lưu lại nơi đây, du khách có thể giải trí bằng hình thức câu cá trên hồ tự nhiên, chơi các môn thể thao nhẹ, đi bộ để hít thở và chiêm ngưỡng vẻ đẹp của núi đồi, thưởng thức hoa trái của địa phương, tham quan các di tích lịch sử, thăm nhà thờ Bác Hồ,...

Xây dựng khu du lịch ở cao nguyên Vân Hòa sẽ góp phần vực dậy kinh tế của vùng núi phía Tây Bắc của Phú Yên, tạo sự cân bằng trong phát triển kinh tế của tỉnh.

4. Kết luận

Cảnh quan khu vực đồi núi Phú Yên có nhiều khu vực thích hợp cho phát triển du

lịch nghỉ dưỡng, một số khu vực có cảnh quan đẹp có giá trị cho phát triển du lịch nghỉ dưỡng đã được đề cập trong bài viết. Bài viết cũng bước đầu phân tích, đánh giá được giá trị của các khu vực cảnh quan tiêu biểu, xếp hạng theo mức độ thích hợp của các khu vực cảnh quan cho du lịch nghỉ dưỡng và đề nghị khai thác một số khu vực cảnh quan có mức độ thích hợp cao để góp phần phát triển ngành “công nghiệp không khói” của Phú Yên.

Du lịch Phú Yên chưa khai thác hết các thế mạnh của mình, nếu được đầu tư khai thác thì chắc chắn trong tương lai không xa, ngành du lịch của Phú Yên sẽ có những bước tiến vượt bậc, trở thành ngành kinh tế quan trọng của địa phương □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Hữu Xuân (2009), *Đánh giá tổng hợp điều kiện tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên thành phố Đà Lạt và vùng phụ cận phục vụ phát triển một số loại hình du lịch đặc thù*, Luận án Tiến sĩ.
- [2] Ủy ban nhân dân tỉnh Phú Yên (2004), *Địa chí Phú Yên*, Nxb Chính trị Quốc gia.
- [3] Viện nghiên cứu và phát triển du lịch, *Quy hoạch phát triển du lịch Phú Yên giai đoạn đến năm 2025*

Abstract

Evaluating the potentials and orienting the exploration of the values of

The mountainous landscapes for developing convalescence tourism in Phu Yen

There is a diversity of mountainous landscapes in Phu Yen which are suitable for developing convalescence tourism. However, it is of great necessity to conduct an assessment on which the natural landscapes are of good values for developing convalescence tourism. This article aims at presenting some basic features of the mountainous landscapes in Phu Yen; setting up some criteria for determining the landscapes that suitable best for the convalescence tourism as well as carrying out an preliminary assessment on the suitability of the landscapes with the convalescence tourism; then proposing some feasible measures for combining the landscapes with the convalescence tourism to develop Phu Yen tourism.

Keywords: mountainous landscapes in Phu Yen, evaluation, convalescence tourism